

VERSLAG N.A.V. DERDE CONSULTATIEFASE (16 OKT – 14 NOV 2018)

Ontwikkelteam Kunst & Cultuur

1. Achtergrond

In maart 2018 zijn negen ontwikkelteams met daarin leraren en schoolleiders uit het primair en voortgezet onderwijs begonnen met de uitwerking van de benodigde kennis en vaardigheden voor de leergebieden Nederlands, Engels/Moderne vreemde talen, Rekenen & Wiskunde, Digitale geletterdheid, Burgerschap, Bewegen & Sport, Kunst & Cultuur, Mens & Maatschappij en Mens & Natuur.

De ontwikkelteams werken in ontwikkelsessies per leergebied aan 1) een visie, 2) grote opdrachten en 3) bouwstenen van kennis en vaardigheden. De bouwstenen vormen de basis voor de herziening van kerndoelen en eindtermen. Na elke ontwikkelsessie volgt er een consultatieperiode waarin de ontwikkelteams feedback en inbreng verzamelen op hun tussenproducten. In het consultatieverslag beschrijft het ontwikkelteam de keuzes die zij hebben gemaakt bij het verwerken van deze feedback en inbreng. U kunt alle tussenproducten en consultatieverslagen tot nu toe vinden op onze website:

<https://curriculum.nu/tussenproducten-en-feedback>

Dit consultatieverslag beschrijft het verloop van de derde consultatieperiode (16 oktober t/m 14 november 2018): de reacties die het team heeft ontvangen en de manier waarop zij deze hebben benut om de grote opdrachten aan te passen. Meer informatie over de aanpak van het consultatieproces leest u in de bijlage van dit document (vanaf p.6).

2. Samenvatting aanpassingen ten behoeve van tussenproduct 2 'grote opdrachten' en kader

Het ontwikkelteam heeft naar aanleiding van de uitgebreide, heldere feedback de volgende aandachtspunten direct overgenomen en verwerkt:

- Er zijn leeswijzers en verbindende teksten gemaakt die verhelderen hoe de relatie is tussen bepaalde onderdelen in de tekst.
- Teksten zijn eenvoudiger en soberder gemaakt.
- Er is duidelijker onderscheid gemaakt tussen de verschillende grote opdrachten.
- In de visie zijn een aantal onderdelen aangescherpt, waaronder definities en de uitwerking van de drie hoofddoelen.
- Er is nadruk gelegd op het feit dat binnen het leergebied product en proces even relevant zijn.
- Er is per grote opdracht selectiever omgegaan met de keuze voor brede vaardigheden.

Voor de samenhang met andere leergebieden is gekeken welke bestaande verbindingen versterkt kunnen worden en hoe er samenhang is met de volgende onderdelen; cultureel erfgoed, cultuur, artistiek-creatief vermogen, de leergebieden Mens & Maatschappij, Burgerschap en Digitale geletterdheid. Dit is door enkele OT-leden van de verschillende leergebieden in een speciale werkgroep onderzocht en uitgewerkt. Bij M&M behandelen ze zowel geschiedenis als kunst chronologieën maar hanteren hiervoor een andere taal. Bij Digitale geletterdheid zijn er vier hoofdgroepen waar de verschillende grote opdrachten onder vallen, zoals een groep 'Toepassen en ontwerpen'. Leerlingen kunnen zich ontwikkelen tot creatieve, flexibele en technologisch vaardige individuen die klaar zijn voor de huidige en toekomstige maatschappij. Basisvaardigheden zijn onder andere computational thinking. Bij Digitale geletterdheid gaat het om het creëren met betrekking

tot digitale technologie, en voor de 'artistieke component' zal Digitale geletterdheid verwijzen naar grote opdrachten van het leergebied Kunst & Cultuur. Het leergebied Burgerschap heeft een aparte grote opdracht over identiteit. Deze opdracht heeft relatie met de grote opdracht 'Geef vorm aan verhalen door artistieke expressie' van het leergebied Kunst & Cultuur.

Al deze feedback heeft ervoor gezorgd dat er nog meer samenhang is tussen de visie en grote opdrachten en dat de leeswijzer een handreiking is bij het lezen en begrijpen van de inhoud van het leergebied Kunst & Cultuur.

3. Verwerking van de feedback

a. Input en/of feedback verwerkt ten behoeve van de grote opdrachten

Inleiding

De feedback die is aangeleverd via de online tool en de individuele gesprekken met onder meer de vakexperts is door het team in thema's gevat. Deze thema's zijn daarna samengevoegd in 'rode lijnen'. Een aantal ontwikkelteamleden heeft deze rode lijnen omgezet in **aandachtspunten** en **bespreekpunten**. De bespreekpunten zijn eerst door het gehele ontwikkelteam onderzocht en bediscussieerd en het team heeft stellingen bij hun keuzes geformuleerd.

De aandachtspunten hebben voornamelijk betrekking op het aantal en de inhoud van de grote opdrachten. In veel gevallen was er de vraag naar een vermindering van grote opdrachten, waarbij er suggesties gegeven werden voor samenvoelingen. Ook waren er geluiden om nieuwe opdrachten toe te voegen. Tot slot bestond er de vraag of het mogelijk was om het verschil tussen de grote opdrachten helderder te maken.

Bespreekpunten

1. Maak een aparte grote opdracht voor het artistiek - creatief gebruik van nieuwe media en digitale technologie als aparte kunstvorm.
2. Maak grote opdrachten inhoudelijk onderscheidend van elkaar en gelijkwaardig van omvang.
3. Werk in grote opdracht F de vakdisciplines / ambacht verder uit.
4. Integreer grote opdracht G in ander grote opdracht
5. Maak een grote opdracht waarin het samenwerken centraal staat
6. Maak de diversiteit aan makers meer zichtbaar in grote opdrachten
7. Besteed in een Grote opdracht ook aandacht aan technisch ontwerp en technologie
8. Verminder het aantal Grote opdrachten door samenvoegen

Ad. 1. Maak een aparte grote opdracht voor het artistiek - creatief gebruik van nieuwe media en digitale technologie als aparte kunstvorm.

Het ontwikkelteam is van mening dat een dergelijk grote opdracht van een andere orde is. Net zoals de andere disciplines ook niet apart benoemd worden in een grote opdracht. In de grote opdrachten wordt het gehele leergebied opgenomen. Om te kunnen waarborgen dat nieuwe media en digitale technologie voldoende terugkomen binnen het leergebied heeft het ontwikkelteam het artistiek – creatief deel van dit voorstel ondergebracht onder grote opdracht D en het vaardigheidsaspect onder grote opdracht F en/of in de bouwstenen behorend bij deze grote opdrachten. Ook in de visie is dieper ingegaan op het artistiek creatief gebruik van nieuwe media en technologie.

Ad. 2. Maak GO's inhoudelijk onderscheidend van elkaar en gelijkwaardig van omvang.

Het ontwikkelteam heeft alle grote opdrachten herschreven en meer onderscheidend van elkaar geformuleerd. De stellingname van het team is dat de grote opdrachten niet gelijkwaardig kunnen zijn. Er is een ordening in de grote opdrachten waarbij een onderscheid is tussen (hoofdzakelijk) maken en betekenis geven en meemaken en betekenis geven, maken en denken. Grote opdracht A is de overkoepelende opdracht en komt terug in alle andere GO's. Bij het raamwerk wordt hier dieper op ingegaan.

Ad. 3. Werk in grote opdracht F de vakdisciplines / ambacht verder uit.

Het ontwikkelteam heeft besloten om in de tekst van de visie te verwijzen naar de vakken van het leergebied. Grote opdracht F is concreter gemaakt.

Ad. 4 Integreer grote opdracht G in ander grote opdracht

Grote opdracht 'Vervreemden en verwonderen kunst en cultuur?' wordt als denkstrategie geïntegreerd in de grote opdracht 1 (Ontwikkel artistiek-creatief vermogen), omdat kunst je altijd op een andere manier laat kijken, je verwondert en verbaast. Het gesprek over die verwondering leidt tot filosofie.

Ad. 5. Maak een GO waarin het samenwerken centraal staat.

Het ontwikkelteam besluit om samenwerken sterker te formuleren in de visie en de grote opdrachten zodat het sterker verankerd is in het leergebied. Interactie en samenwerken zijn noodzakelijk in de geïndividualiseerde samenleving (socialisatie). Een voorstel is dat de grote opdracht 'Kunst en Cultuurervaringen leiden tot interactie' meer richting het sociale aspect van het samenwerken gaat.

Ad. 6. Maak de diversiteit aan makers meer zichtbaar in grote opdracht

Dit is een praktische toevoeging waarbij het gaat om loopbaanoriëntatie zodat leerlingen kennis maken met beroepen in de creatieve en culturele sector. In grote opdracht 1 (Ontwikkel artistiek-creatief vermogen) zal dit element ingevoegd worden. Omdat deze grote opdracht onlosmakelijk verbonden is met alle andere grote opdrachten, is loopbaanoriëntatie geborgd.

Ad. 7. Besteed in GO ook aandacht aan technisch ontwerp en technologie.

Deze suggestie gaat over techniek en vaardigheden en wordt geschaard onder de grote opdracht 'Werk aan vernieuwing en innovatie'.

Ad. 8. Verminder het aantal GO's door samenvoegen

Suggesties en voorstellen voor het samenvoegen van grote opdrachten zijn besproken en niet verwerkt met de reden dat de grote opdrachten ieder een ander accent leggen (zie ook de paragraaf van feedback die niet verwerkt is).

Overige vragen en discussiepunten

Ligt binnen het leergebied K&C het accent op kunst en/of cultuur en waarom?

Het ontwikkelteam benadrukt dat in het leergebied Kunst & Cultuur het accent ligt op kunst als dimensie van cultuur. Cultuur hoort ook bij de andere leergebieden.

Hoe verhoudt de opdracht aan het ontwikkelteam zich tot de wens van het veld de vakken zichtbaarder te maken. Discussie: leergebied als geheel versus vakken.

Er heerst een grote overeenstemming dat er naar de vakken verwezen moet worden. Er wordt tevens aangegeven dat er ook een andere vraag onder zit, namelijk dat het uitdagingen en vragen met zich meebrengt m.b.t de vakken binnen het curriculum. Deze uitdaging en vragen moeten onder meer binnen de eigen school besproken en besloten worden en is geen vraagstuk voor het ontwikkelteam. Omdat er vanuit het veld een heldere vraag ligt naar de verschillende disciplines te verwijzen, heeft het ontwikkelteam

besloten in de visie te beschrijven wat het leergebied kunst en cultuur omvat. Dit geredeneerd vanuit de huidige doelen.

Op welke haalbare wijze, passend bij de opdracht van het ontwikkelteam, zijn de tussenproducten wetenschappelijk te onderbouwen?

Het ontwikkelteam heeft de opdracht dit leergebied vanuit de praktijk te beschrijven en stelt hierin de leerling centraal. Een belangrijk onderdeel hier is het 'maken' en 'meemaken'. De producten worden opgeleverd vanuit het principe van ontwikkelen vanuit de praktijk, en de teacher in de lead. Er staat in de opdracht dat er een literatuurlijst zal worden opgeleverd en hieraan wordt voldaan. Dit heeft te maken met de opdracht vanuit Curriculum.nu en leesbaarheid voor alle doelgroepen. Een belangrijk argument hierbij is dat tekst voor alle doelgroepen binnen het onderwijs toegankelijk en leesbaar moet zijn.

Hoe laten we zien of verduidelijken we de samenhang tussen de grote opdrachten?

Binnen het raamwerk is duidelijk te zien welke samenhang er is tussen afzonderlijke grote opdrachten en tussen verschillende grote opdrachten binnen het maken/meemaken en tussen maken/meemaken.

Het onderdeel artistiek creatief vermogen moet meer benadrukt worden binnen de grote opdrachten.

De grote opdracht 'Ontwikkel artistiek – creatief vermogen' is nu de opdracht die boven alle andere grote opdrachten is geplaatst, dit betekent dat artistiek creatief vermogen in alle opdrachten terugkomt.

b. Input en/of feedback niet verwerkt

Verminder het aantal GO's door samenvoegen van bijvoorbeeld:

I in A en E, C en E, H en I, D en F, E-G en I,

Het ontwikkelteam kiest ervoor om de volgende grote opdrachten niet samen te voegen om de volgende redenen:

I + E niet samen

Grote opdracht I gaat over het 'naar buiten gaan' met leerlingen, praten over werken in relatie met hun eigen leefwereld, hun ervaringen en denkbeelden. In deze grote opdracht gaat het over een levensechte context, meestal binnen het vak ckv. Deze grote opdracht kan niet samengevoegd worden met E, omdat het daarin gaat over functies en de theorie van kunst, op een ander niveau dan bij I waar het gaat over de beschrijving, de analyse, de interpretatie van kunst: kunsttheorie.

I zou als bouwsteen van E + C kunnen zijn.

I en A zijn verschillend en voorwaardelijk en zullen daarom niet samengevoegd worden. I en A, E zijn onderscheidend en kwalificerend.

C+E = beide hebben als uitgangspunt de kunsttheorie waarbij C meer gaat over kunst in context, context in tijd, het duiden, kenmerken in functie benoemen, kunstfilosofische discussie.

H en I niet samen.

H gaat over presenteren van proces, van werk van onderzoek en de vaardigheden die daarbij horen. I gaat over het 'naar buiten gaan' met leerlingen, praten over werken in relatie met hun eigen leefwereld, hun ervaringen en denkbeelden. In deze grote opdracht

gaat het over een levensechte context, meestal binnen het vak ckv en dat is niet gebaseerd op presenteren.

D en F niet samen.

D is niet gericht op vaardigheden of vakspecifieke vaardigheden, waar het bij F wel om draait. D gaat ook over een 'blik op de wereld' waarbij nieuwe denk- en maakstrategieën worden onderzocht. Bij F gaat het ook om experimenteren maar zeker over inoefenen en nabootsen.

E, G en I niet samen

Deze drie grote opdrachten leggen een ander accent. E legt meer de nadruk op de functie van kunst, I gaat kunst in levensechte context en voor G is besloten dat deze ondergebracht wordt onder A waarbij deze dus in alle grote opdrachten terug komt.

c. Input en/of feedback mee te nemen naar de vervolgfase

Wat is de meerwaarde van de visualisatie?

Het ontwikkelteam is van mening dat een visualisatie alleen bruikbaar is als die te 'lezen' valt. Uit de bespreking van deze vraag blijkt dat er zowel binnen het leergebied als binnen het veld veel verdeeldheid heerst over de functie en de meerwaarde van de visualisatie. Voor de één werkt het goed, voor de ander niet en er zijn daarnaast veel opmerkingen over hoe de visualisatie eruit ziet wanneer de visualisatie binnen de tussenproducten wordt getoond. Als het denkproces van het ontwikkelteam Kunst & Cultuur voltooid is dan zal in samenhang met andere leergebieden verkend worden of een visualisatie meerwaarde heeft.

BIJLAGE 1: CONSULTATIEPROCES

Algemene aanpak consultatieproces

De consultatie heeft verschillende doelen. Het eerste doel is het inhoudelijk verrijken van de tussenproducten. De ontwikkelteams kunnen immers niet alleen de bouwstenen formuleren. Zij hebben de deskundigheid en ervaringen van de rest van het onderwijs- en maatschappelijke veld hierin nodig, leerlingen en ouders. Het tweede doel is de herkenbaarheid van de eindopbrengst voor leraren te bevorderen. De ontwikkelscholen hebben hierin een belangrijke rol. Leraren zijn immers de beoogde gebruikers. Ten derde hebben veel betrokkenen een belang bij de inhoud van de eindopbrengst of spelen ze een rol in de realisatie van het uiteindelijke curriculum; het is belangrijk dat zij in deze fase al hun inbreng kunnen geven.

Bij de start van de consultatieperiode is het tussenproduct van alle ontwikkelteams met bijbehorende consultatievragen breed gedeeld met ontwikkelscholen en andere betrokkenen in het onderwijsveld en daarbuiten. De betrokkenen konden feedback aanreiken via een online feedbackformulier. Daarnaast zijn de leraren en schoolleiders uit de ontwikkelteams uitgenodigd bij verschillende bijeenkomsten die door diverse partijen zijn georganiseerd, om daar met aanwezigen in gesprek te gaan over de tussenproducten. De organisatoren van de bijeenkomsten konden daarna schriftelijke feedback aanleveren via de online feedbackformulieren. In een aantal gevallen waren er ook bijeenkomsten die meer gericht waren op het ophalen van input voor de komende ontwikkelsessie.

Binnengekomen reacties in de derde consultatieperiode

De derde consultatieperiode liep van 16 oktober tot 14 november. In totaal zijn er 555 feedbackformulieren ingevuld. Deels zijn dit persoonlijke reacties, maar er zijn ook formulieren ingevuld namens organisaties of naar aanleiding van bijeenkomsten. In de feedback zijn o.a. vakverenigingen, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven vertegenwoordigd. Ook de ontwikkelscholen hebben gereageerd op de tussenproducten middels de feedbackformulieren. De ontwikkelscholen hadden de opdracht om hun inbreng te baseren op de feedback van het lerarenteam op hun school, van ouders, van leerlingen en waar mogelijk het aansluitend onderwijs en maatschappelijke organisaties rondom de school. De specifieke aantallen feedbackreacties zijn per leergebied als volgt:

Leergebieden	Nederlands	Rekenen/ Wiskunde	Engels/MVT	Burgerschap	Geletterdheid Dig.	Bewegen en sport	Kunst en Cultuur	Mens en Maatschappij	Mens en Natuur
Het aantal reacties via de website	79	51	52	82	47	47	71	62	64

Bent u benieuwd naar de binnengekomen reacties? Deze kunt u vinden op <https://curriculum.nu/ontvangen-feedback-3>

Analyse van input en feedback

Het ontwikkelteam heeft de binnengekomen antwoorden geclusterd in thema's en geanalyseerd op grote lijnen in die reacties. Vervolgens zijn de reacties door de ontwikkelteamleden individueel en als team gewaardeerd. Op basis van de teamwaardering en bijbehorende argumentatie hebben de leden van het ontwikkelteam vastgesteld (i) welke input en feedback in de grote opdrachten wordt verwerkt, (ii) welke

input en feedback niet in de grote opdrachten wordt verwerkt en (iii) welke feedback naar de volgende fase wordt meegenomen.